

CERAMICA DE VLĂDEȘTI. TRADIȚIE ȘI MUTAȚII CONTEMPORANE

Narcisa Ucă

Vechea așezare românească, menționată în documentele Țării Românești din sec. al XVII-lea¹, centrul ceramic Vlădești este situat în partea nordică a orașului Rm. Vlcea, la 7 km distanță, mărginit de râul Olănești și stațiunea balneoclimaterică Ocnele Mari, aparținând tradițional, tipului de sat răsfirat, specific zonei etnografice a Vlceii.

Din grupul satelor de olari învecinate, Buda, Ocnele Mari, Priporu, Costești, Gologan, informațiile de teren² ne fac să afirmăm că meșteșugul olăritului a cunoscut cea mai mare amploare la Buda-Vlădești, deși acest centru și-a restrâns activitatea de cca 10—15 ani.

Cea mai veche știre de care dispunem în urma cercetărilor de pînă acum, furnizată de „Dicționarul județului Vlcea din anul 1893” ne semnalează existența, pentru localitatea Buda, a unui număr de 38 de olari³.

Locuitorii se ocupau cu pomicultura, destul de puțină agricultură și cu creșterea vitelor pentru necesitățile gospodăriei.

Olăritul, era practicat ca o activitate auxiliară în cadrul gospodăriei, învățîndu-se din tată în fiu, inițial urmărindu-se acoperirea nevoilor casnice.

Spre sfîrșitul secolului XIX, avem mențiunea potrivit căreia, învățătorul Grigore Mihăiescu din Vlădești se angaja să procure „vase de olărie pentru concurs”⁴, fapt care ne îndreptățește să credem că în aceeași perioadă cu Buda se practica meșteșugul și la Vlădești. Acest lucru este susținut și de faptul că deși centrul producea și produce ceramică nesmălțuită, ea se bucură de o largă apre-

DIE TÖPFEREI VON VLĂDEȘTI. ÜBERLIEFERUNG UND ZEITGENÖSSISCHE WANDLUNGEN

Narcisa Ucă

Das Töpfereizentrum Vlădești, eine, bereits im XVII. Jh.¹ in Urkunden der Walachei belegte alte rumänische Siedlung, liegt etwa 7 km nördlich der Stadt Rîmnîcu Vlcea, nahe des Olăneștibachs und des Heilbades Ocnele Mari. Hinsichtlich der Siedlungsform haben wir es mit einer Streusiedlung zu tun, wie sie das Volkskundegebiet Vlcea kennzeichnet.

Die Bewohner dieses Gebiets widmeten sich der Viehhaltung und dem Obstbau zur Deckung des Eigenbedarfs, weniger dem Ackerbau.

Das Töpfergewerbe bildete sozusagen eine von Vater auf den Sohn vererbte Nebenbeschäftigung und suchte ursprünglich wohl auch lediglich den Bedarf des eigenen Haushalts zu decken.

Eine nähere Untersuchung² der in dieser Gegend bestehenden Töpfereizentren Buda, Ocnele Mari, Priporu, Costești, Gologani ergab, daß das Gewerbe in Buda und Vlădești die größte Entfaltung erlebte, obgleich das handwerkliche Schaffen dieser beiden Orte seit 10—15 Jahren merklich zurückgeht.

Die älteste Nachricht, die wir bis heute zu erlangen vermochten beruht auf dem vom „Wörterbuch des Kreises Vlcea aus dem Jahre 1893“ gelieferten Hinweis, daß man in der Ortschaft Buda 38 Töpfer zählte³.

Gegen Ende des XIX. Jh. wird davon berichtet, daß sich der Lehrer Grigore Mihăiescu aus Vlădești verpflichtete „Keramikgefäße für den Wettbewerb zu beschaffen”⁴, was zu der Annahme veranlaßt, daß das Gewerbe in Vlădești dem aus Buda an Alter nicht nachsteht.

Dieses wird auch durch die Tatsache erhärtet, daß sich die Töpferware dieses Zentrums anläß-

¹ Documente privind Istoria României, veacul al XVII-lea. Țara Românească, Ed. Academiei R.P.R., 1952, vol. V, p. 315.

² În cadrul cercetărilor de teren întreprinse în anii 1980—81 au fost chestionați informatorii; Hodorog Gh. n. 1916, Ghencea Ion, n. 1939, Prof. Mamotă, n. 1936, Zota Nicolae, n. 1930, Dumitru Schiopu, n. 1935.

³ C. Alexandrescu, Dicționarul județului Vlcea, 1893, p. 538.

⁴ Fondul Revizoratului școlar, D, 1/1894, fila 463, Arhivele Statului, Filiala la Vlcea.

¹ Documente privind Istoria României, veacul al XVII-lea. Țara Românească, Akademieverlag, 1952, Band V, S. 315.

² Bei den in den Jahren 1980—81 erfolgten Geländeerhebungen wurde befragt: Hodorog Gh., geb. 1916, Ghencea Ion, geb. 1939, Prof. Mamotă, geb. 1936, Zota Nicolae, geb. 1938, Schiopu Dumitru, geb. 1935.

³ C. Alexandrescu, Dicționarul județului Vlcea, 1893, S. 538.

⁴ Fonds des Schulrevisorats, DI./1894, Bogen 463.

ciere la concursul de olărie din anul 1908⁵, primul de acest gen pe țară, prin emiterea apelului de participare și pentru meșterii de aici.

Despre dezvoltarea meșteșugului din zonă ne vorbește textul unor reclamații făcute de olarii din Vlădești la anul 1910. Andrei A. Povarnagiul, cheamă în judecată pe Gh. Mariana Văduva pentru că la 18 iunie „a răsturnat carul cu oale pe când mergea la târg”⁶, Ion G. C. Simioreanu dă în judecată pe M. Ștefan Idu, motivînd că ultimul „trece cu carul peste pămîntul argilos avut în exploatarea sa”⁷.

Dar cele mai multe date despre amploarea practicării olăritului le aflăm din petiția colectivă din același an, înaintată către Prefectura orașului Rm. Vlcea de un grup de olari din Ocnele Mari, Vlădești și Rîmnicu prin care se spune:

„... venim cu plîngere înaintea dum-neavoastră a vă reclama că în acest oraș s-au pripășit niște bulgari de meserie olari făcînd trei fabrici una la Podul Oltului a doua la Cetățuie și a treia la Ocnele Mari și cum în cătunele pendinte de acest oraș se găsesc peste 100 de olari cu care ne-am pomenit cu această meserie din care putem cîștiga pîinea zilnică, dar de cînd a venit acești bulgari nu ne mai putem cîștiga nimic”⁸, specificîndu-se mai departe, „să le impuneți a părăsi acest oraș într-o localitate unde este lipsă de această meserie nu aici unde sîntem prea mulți”⁹, considerînd că, „meseria noastră este o meserie ca industria națională și în anii trecuți cînd corporația ne puse la taxe grele fiind mai mulți în persoană la București domnu ministru ne-a ascultat scăzîndu-ne taxele ce ne impuseră”¹⁰.

Urmează pe petiție semnătura a 27 de olari.

Practicarea meșteșugului la o scară atît de mare a făcut ca și aria de răspîndire a produselor să fie destul de întinsă, fiind vorba tocmai de vase pentru uzul gospodăresc, rezistente la foc. Piețele de desfacere erau târgurile, nedeile, bîlciurile din comunele și orașele învecinate unde plecau cu carele cu boi. Comercializarea vaselor se făcea

lich des Wettbewerbs aus 1908,⁵ dem ersten dertartigen des Landes, zu dem auch die Meister aus Vlădești geladen waren, sich großer Beliebtheit erfreute, obgleich man hier bloß unglasierte Irdenware anfertigte.

Hinweise zur Entwicklung des Töpfergewerbes in diesen Landstrichen liefert uns der Text gewisser von den Töpfern aus Vlădești eingereichter Klagen aus dem Jahre 1910. Es heißt dort unter anderem:

Weil „er den Wagen mit Geschirr auf dem Weg zum Markt“⁶ umgeworfen hat...“ wird Gh. Mariana Văduva von Andrei A. Povarnagiul vor den Richter ge'aden; desgleichen klagt Ion G. C. Simionescu M. Ștefan Idu an, da dieser „mit seinem Wagen durch die von ihm ausgebeuteten Tonvorkommen fahre...“⁷.

Doch liefert uns die meisten Daten hinsichtlich des Ausmaßes, das die Töpferei erlangte, eine im gleichen Jahre von einer Gruppe von Töpfern aus Ocnele Mari, Vlădești und Rîmnicu an den Präfekten der Stadt Rîmnicul Vlcea eingereichte Kollektivbittschrift, in der es heißt:

„... und treten wir mit der Klage vor Euch, daß sich in dieser Stadt mehrere Bulgaren niedergelassen haben, die die Töpferei ausüben und drei Fabriken angelegt haben, eine an der Oltbrücke, die zweite bei der Cetățuia und die dritte in Ocnele Mari und weil sich in den dieser Stadt zugehörigen Weilern über 100 Töpfer finden, die dieses Gewerbe als Broterwerb ausüben, die wir in diesem Handwerk aufwuchsen, seit der Ankunft jener Bulgaren mangelt es uns an Einkommen...“⁸ und weiter „wollt Ihr doch veranlassen, daß sie aus dieser Stadt wegziehen an einen Ort, wo es an diesem Gewerbe mangelt, nicht hier wo wir ihrer zu viele sind...“⁹ denn „unser Gewerbe ist doch eine Art Nationalindustrie und in den vergangenen Jahren, als uns die Genossenschaft schwere Abgaben auferlegte, waren unser mehrere in Bukarest vorstellig geworden und der Herr Minister schenkte uns Gehör, indem er uns besagte Abgaben verminderte...“¹⁰

Darunter finden sich die Unterschriften von 27 Töpfern.

Ein dermaßen entwickeltes Gewerbe bewirkte einen entsprechend ausgedehnten Verbreitungsreich, handelt es sich doch um feuerfestes Haushaltsgeschirr.

Als Absatzmarkt galten die Wochen-, Jahr- und Hirtenmärkte („nedei“) und die in den umliegenden Dörfern abgehaltenen Markttag, zu denen die Töpfer ihre Waren mit Ochsenfuhren schaff-

⁵ Olarul Constantin I. Niță Morariu, primind premiul II și 50 de lei (pentru un ulcior) la concursul meșterilor olari organizat de Tzigara Samurcaș, cf. Silvia Zderciuc și M. Netcu, *Contribuții la istoricul olăritului vilcean*, în: Revista muzeelor, nr. 6/1973, p. 542.

⁶ ASV, Judecătoria rurală Vlădești, D/10.

⁷ ASV, Judecătoria rurală Vlădești, D/15.

⁸ Fondul prefecturii județene Vlcea, D/51/1910, fila 593—594, Arhivele statului, Filiala Vlcea.

⁹ Idem

¹⁰ Idem

⁵ Der Töpfer Constantin I. Niță Morariu erhält den II. Preis und 50 Lei (für einen Krug) anlässlich des von Tzigara Samurcaș veranstalteten Wettbewerbs, nach: S. Zderciuc und M. Netcu: *Contribuții la istoricul olăritului vilcean*, in: Revista Muzeelor, Nr. 6/1973, S. 542.

⁶ Staatsarchive Vilcea, Judecătoria rurală Vlădești, D/10.

⁷ Idem, D/15

⁸ Fonds der Kreispräfektur Vilcea, D/51/1910, Bo-gen 593—594, Staatsarchiv, Zweigstelle Vilcea.

⁹ Idem.

¹⁰ Idem

și prin rudarii din sat, care în schimbul produse-
lor agricole ajungeau pînă la Dunăre¹¹.

După al doilea război mondial centrul de greu-
tate al practicării meșteșugului a rămas Vlădeștiul
vasele de aici fiind mult mai diversificate ca formă
și ornament deși întrebuițează aceeași tehnică
simplă de „gătit“.

Smălțul a fost introdus în acest centru abia la
începutul sec. XX; puține sînt vase smălțuite, crati-
țele, ulcioarele, cămile de apă și de vin, restul se
fac pe roșu sau cu caolin¹².

O scurtă trecere în revistă a fazelor principale
prin care trece lutul se impune, chiar dacă nu
diferă procedeele de prelucrare de alte centre și
mai ales de vechile metode folosite pînă astăzi.

Pămîntul se scoate din preajma localității (dea-
lul Bercu), se transportă acasă cu carul și este
depozitat în locuri special amenajate. Pămîntul
umed se lucra 2—3 zile cu picioarele și mîinile
pentru plasticizare, pe podea în camera de locuit,
iar dacă este uscat „înmuierea“ dura 4—5 zile.
Ca degresant se folosește nisipul adus de pe malul
rîului Olănești. Modelarea vaselor se face în ca-
mera de locuit unde era și atelierul, mai nou
acesta mutîndu-se în bucătăria de vară, neexistînd
atelieri cu o construcție separată, cum întîlnim
de exemplu la Horezu.

Uscarea vaselor se face pe „doage de lemn“ așe-
zate în toată casa, în primele 2—3 zile fiind puse
vasele cu gura în sus apoi ferite de soare se întorc
cu gura în jos. După cum este timpul uscarea
poate dura și 4—5 zile și 10 zile.

Arderea se face în cuptoare semisferoidale
simple, construite din cărămidă și avînd vatra
amenajată cu canal de foc circular și median,
construite de regulă sub un șopron cu mai multe
destinații. În zonă cuptorul poartă denumirea de
„cuptor cu scripete“ avînd două guri de foc.
(Fig. 1).

Sînt folosite două arderi ca și la celelalte centre
din zonă, însumînd 10—12 ore.¹³

Focul la început este lent folosindu-se tulpinile
de lemn putred, apoi se întetește cu fag, ulm și
stejar.

ten. Den Verschleiß besorgten aber auch ortsan-
sässige Rudari (Zigeuner), die das Geschirr gegen
Landwirtschaftsprodukte eintauschten und so bis
an die Donau hinunter gelangten.¹¹

Nach dem 2. Weltkrieg fiel der Schwerpunkt
der Töpfereiproduktion auf Vlădești, da dessen
Ware formen- und dekormäßig diversifizierter
waren, obgleich die Meister dieses Zentrums die
gleiche einfache „Zier“-technik anwandten.

Die Glasur drang erst gegen Ende des vorigen
Jahrhunderts in das genannte Zentrum vor: „es
gab wenig glasiertes Geschirr; Kasserollen, Was-
serkrüge, Wasser- und Weinkannen, alles andere
wurde rotgebrannt oder engobiert...“¹²

Wir wollen kurz auf die wichtigsten Phasen der
Tonverarbeitung eingehen, selbst wenn sich diese
anderen Zentren gegenüber kaum unterscheiden
und bis heute alte Verfahren Anwendung finden.

So gräbt man den Ton in der Nähe der Ort-
schaft (Bercu—Berg) ab, bringt ihn ins Gehöft
und lagert ihn an einer eigens dazu hergerichteten
Stelle. Den feuchten Ton bearbeitete man auf dem
Wohnstubenboden mit Füßen und Händen 2—3
Tage hindurch, war es dagegen schon trocken,
ließ man ihn zunächst 4—5 Tage „weichen“. Als
Magerungsmittel diente aus dem Olăneștiabett
geholt Flussand. Ursprünglich stand die Töp-
ferscheibe im Wohnraum, der auch als Werkstatt
diente, neuerdings begegnen wir ihr in der Sommer-
küche, denn im Ort gibt es keine eigens als Werk-
stätten errichtete Gebäude, wie im Falle von Ho-
rezu.

Das Trocknen der Erzeugnisse währt rund 4—
5, aber gelegentlich auch 10 Tage und zwar
werden sie zunächst 2—3 Tage lang mit der Öff-
nung nach oben auf Trockenborden („Holzdau-
ben“) im ganzen Haus zum Vortrocknen aufge-
stellt und hernach umgekehrt im Schatten voll-
kommen getrocknet.

Das Brennen geschieht in einfachen, um die
Jahrhundertwende erbauten, halbkugelförmigen
Backsteinöfen, deren Herd mit konzentrischen und
radialen Feuerkanälen versehen ist, die üblicher-
weise in einem Mehrzweckschuppen stehen. Man
nennt sie in dieser Gegend „cuptor cu scripete“,
was wörtlich Zugwindenofen heißt und sie besitzen
zwei Feuerlöcher. (Abb. 1).

Glasierte Ware bedarf zweier Brände, wie übri-
gens auch in anderen Zentren des Gebiets, wobei
die Gesamtzeit 10—12 Stunden beträgt.¹³

Zunächst wird der Brennofen langsam mit
morschem oder Weichholz angeheizt und das Feuer
hernach mit Buchen-, Ulmen- oder Eichenholz
angefacht.

¹¹ V. Cărăbiș, *Olăria din Buda județul Vâlcea*, în:
Revista muzeelor, nr. 3/1974, p. 80 (harta cu răspîn-
direa produselor prin țîrguri, nedei și rudarii lo-
calnici)

¹² Inf. D. Schiopu, Vlădești, n. 1935, nr. 37.

¹³ Informatorii din sat, olarii care lucrează și azi:
Hodorog Gh. n. 1916, Ghencea Ioan. 1939, Sima
Floarea, n. 1930, Zota M., n. 1938, Arniceru C-tin, n.
1939, Răducanu Gh., n. 1920, Schiopu Dumitru, n.
1935, Schiopu C-tin, n. 1938

¹¹ V. Cărăbiș, *Olăria din Buda, jud. Vâlcea*, în:
Revista Muzeelor, Nr. 3/1974, S. 89 (Karte der Vebre-
itung der Erzeugnisse durch Märkte, Hirtenmärkte
und einheimische Rudari)

¹² Hinweis von D. Schiopu, Vlădești, geb. 1935,
Hausnummer 37.

¹³ Hinweise von heute tätigen Töpfern des Dorfes:
Hodorog Gh., Ghencea I., Sima Fl., Zota M., Arni-
ceru C-tin, Răducanu Gh., Schiopu D-tru, Schiopu
C-tin

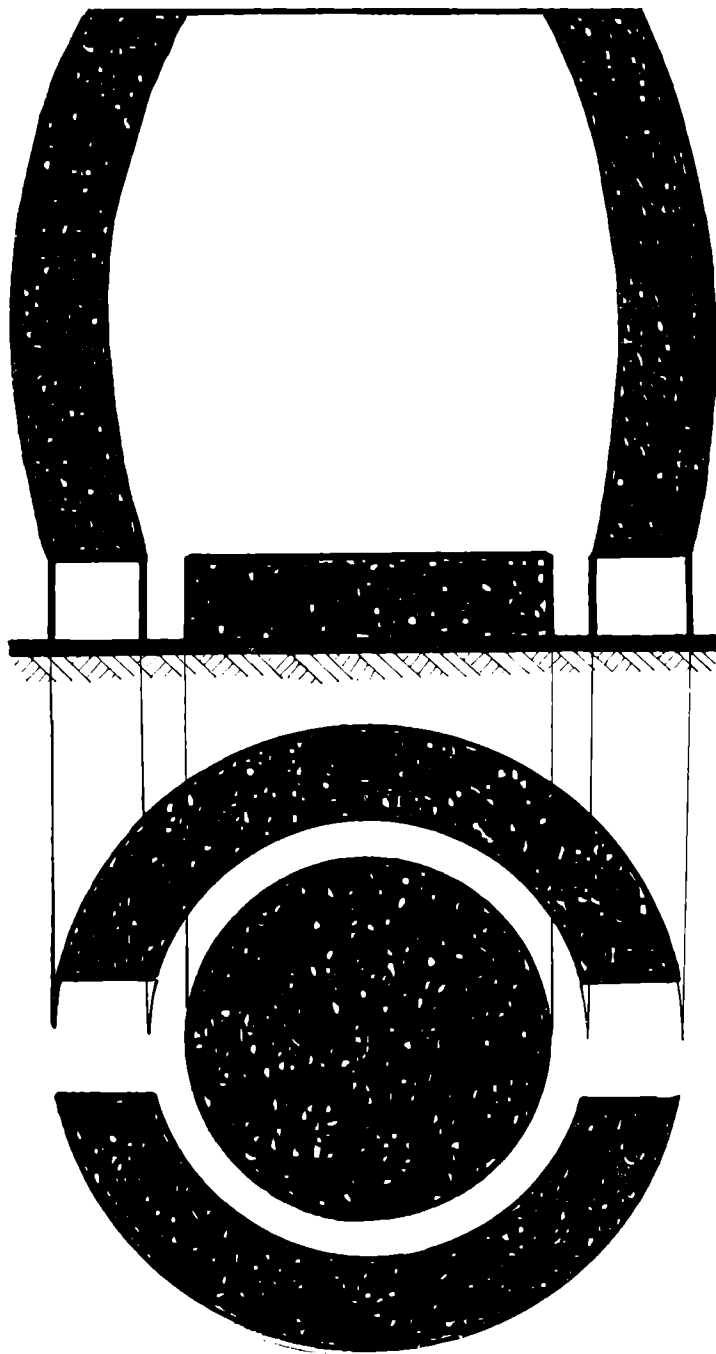

Fig. 1. Schița cuptorului de ars oale, secțiune prin acesta

Abb. 1 Aufriß des Brennofens

Analizând formele confecționate aici în răstimp de două veacuri, constatăm asemănarea cu produsele realizate în centrele Horezu și Oboga, păstrându-se aproape tot repertoriul formelor de altă dată; ulcele, oale, ulcioare („urcioare”) cu și fără ciun, străchini, taiere, solnițe, oale de gătit („ghivece”), căni cu cioc („calofire”), la care se adaugă și produsele noi inspirate din industrie (servicii de țuică și cafea și, mai nou, figurine¹⁴, zodiacuri, glastre pentru flori, mărțișoare). Fig. 2.

¹⁴ Sint lucrate de un singur meșter, Dumitru Schiopu

Betrachten wir die hier angefertigten Gefäßformen, so erinnern die der letzten zwei Jahrhunderte an die in Horezu und Oboga hergestellten, wobei sich fast das gesamte Formenrepertoire von ehemals erhielt: kleine und größere Töpfe, Krüge (mit und ohne Sieb), Näpfe, Teller, Salzfässer, Kochtöpfe („ghivece“), Schnabelkannen („calofire“), dazu aus Industrieformen abgeleitete Erzeugnisse: Schnaps- und Kaffeeservice und neuerdings Figuren¹⁴, Tierkreiszeichen, Blumentöpfe, Anhänger u.a.m.

¹⁴ Werden bloß von Dumitru Schiopu angefertigt.

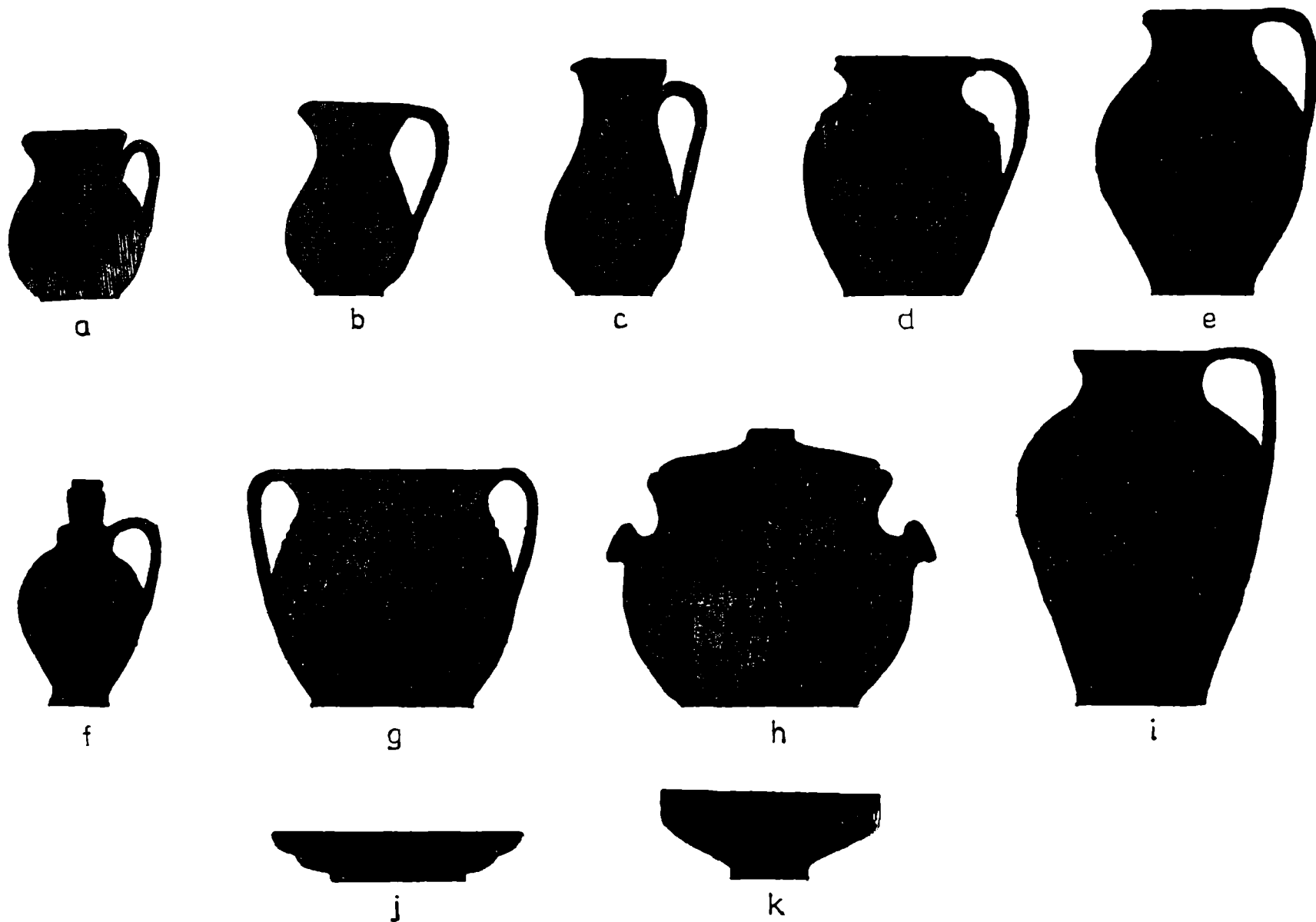

Fig. 2. Tipologia formelor lucrate la Vlădești

- a, b, — ulciță
- c — cană
- d, e, i — oale de diferite dimensiuni
- f — ulcior
- g — oală de varză
- h — supieră
- j — farfurie
- k — castron

Abb. 2 Typologie der in Vlădești angefertigten Gefäßformen:

- a, b — Tasse (cană)
- c — verschieden große Töpfe
- d, e, i — Wasserkrug (urcior)
- f — Kohltopf
- g — Suppenterrine
- h — Teller
- j — Schüssel
- k — Trinkgefäß (ulciță)

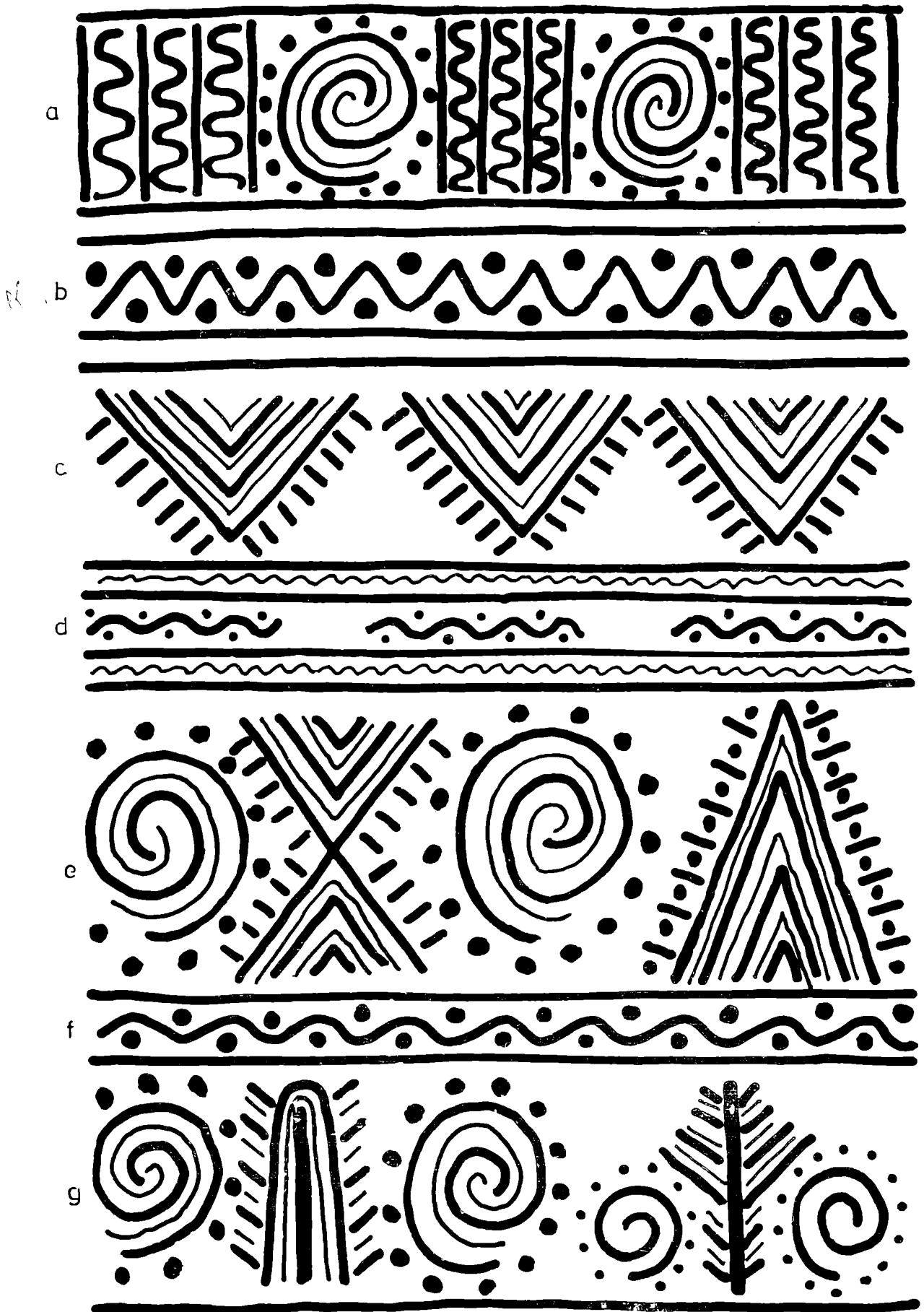

Fig. 3. Repertoriul ornamentelor folosite de olarii din Vlădești

- a — motive geometrice
- b, d, f — linii șerpuite
- c — „colțuri“
- e — spirale cu „colțuri“
- g — spirale cu brăduț

Abb. 3 Von der Töpfern aus Vlădești benutzte Ziermotive:

- a — geometrische Verzierungen
- b, d, f — Schlangenlinien
- c — „Ecken“
- e — Spirale mit „Ecken“.
- g — Spirale mit „Tannenbäumchen“

La olarii de aici se observă în prezent specializarea pe anumite forme, cu un repertoriu destul de restrâns, majoritatea lor fiind sezonieri; căni, străchini, ulcele de moși, „ghivece“, lucrate pentru târgurile anuale și nedei.

De fapt demn de semnalat este tocmai această mutație care există și anume, trecerea de la practicarea permanentă a acestui meșteșug, între cele două războaie mondiale, la o activitate sezonieră, pentru perioada, în special, de după anii 1965¹⁵.

Motivele și compozițiile ornamentale au un repertoriu redus, fiind „înfrumusețate“ prin „lustruire“ cu humă albă (angobarea întregii suprafețe a vasului), ornamentarea cu „penița“, stropire cu pensula sau spirale realizate cu cornul pe fond de angobă, detașându-se ornamentul cu smalt verde. (Fig. 3.)

Ceramica produsă la Vlădești este prin excelență o ceramică de uz „dacă absoarbe apă este rezistentă la flacăra“¹⁶, cu o răspîndire mare în zonă în comparație cu cea care se lucrează la Buda, de aceeași factură, dar mai puțin îngrijită, folosită mai ales pentru nevoile satului.

De aproape 10 ani, olarii din Vlădești care lucrează permanent, sînt angajați în cadrul cooperativei, mai nou, creîndu-li-se, un atelier dotat cu toate cele necesare practicării și totodată transmiterii meșteșugului.

Ceramica de Vlădești se prezintă ca o producție distinctă, caracterizată prin simplitate și armonia formelor, calități recunoscute unanim în țară.

Bei den Töpfern, die größtenteils Saisonarbeiter sind, vermag man gegenwärtig eine Spezialisierung auf gewisse Formen festzustellen, wobei sich das Repertoire als bescheiden erweist, d. h.: Tassen, Näpfe, kleine Trinkgefäße („ulcele de moși“), Kochtöpfe, alles für Jahrmärkte und Hirtenmärkte („nedei“) bestimmt. (Abb. 2).

Zu den nach dem ersten Weltkrieg auftretenden Wandlungen gehört ja gerade der Übergang von einer ständigen zu einer zeitweiligen Ausübung des Gewerbes, eine vor allem nach 1965¹⁵ zunehmende Erscheinung.

Die Zierkompositionen und -motive erweisen sich ebenfalls als beschränkt, d. h. das Verzieren besteht aus dem „Verschönern“ durch „Polieren“ (wörtlich „lustruire“ d. i. „Glänzen“) mittels Kaolin (also Engobieren der Gesamtoberfläche der Gefäße), dem Verzieren mit dem „Federchen“, dem Besprengen mit dem Pinsel und dem Aufmalen von Spiralen. Von besonderer Wirkung erweist sich das Überziehen engobierter Gefäße mit grüner Glasur. (Abb. 3).

Die in Vlădești hergestellte Töpferware ist vorrangig eine Gebrauchskeramik; „saugt sie das Wasser auf, ist sie feuerbeständig“¹⁶. Außerdem ist sie, verglichen mit der weniger sorgfältig ausgeführten, gleichartigen, im Zentrum Buda hergestellten, wesentlich verbreiteter.

Seit fast 10 Jahren bildete sich in Vlădești eine genossenschaftliche Produktionseinheit heraus, in der Ganzjahrbetrieb herrscht, wobei den Töpfern eine entsprechend ausgerüstete Werkstätte zur Verfügung steht.

Die Töpferei von Vlădești stellt sich dem Betrachter als eigentümliches, von einfachen und ausgeglichenen Formen gekennzeichnetes Erzeugnis vor, was ihre allgemeine Beliebtheit im ganzen Land verständlich macht.

¹⁵ Dintre olarii care își exercită meseria permanent, amintim: Dumitru și Constantin Schiopu, Arniceru C-tin, Răducanu C-tin, restul fiind olari sezonieri

¹⁶ Informator D. Schiopu

¹⁵ Zu den ständig beschäftigten Töpfern gehören: Dumitru und Constantin Schiopu, Arniceru C-tin, Răducanu C-tin, die übrigen sind Saisonarbeiter

¹⁶ Hinweis von D. Schiopu